

balavurt, bücür, eil, garamsa (lames), lenza, marsık ve suhra **KELİMELEİNİN ETİMOLOJİSİ**

*İrfan ÇAĞATAY**

zet:

Bu yazıda, günümüze değin yapılan etimoloji çalışmalarına konu olmamiş veya olmuşsa da etimolojisine yeni katkılar sunabileceği düşünülen bazı kelimeler incelenmiştir. Anadolu ağızlarından veya standart Türkçeden seçilen söz konusu kelimeler şunlardır: balavurt, bücür, eil, garamsa (lames), lenza, marsık ve suhra.

Anahtar Kelimeler: *Etimoloji, dnleme, balavurt, bcr, eil, garamsa (lames), lenza, marsık, suhra.*

Etymology of the Words

balavurt, bcr, eil, garamsa (lames), lenza, marsık and suhra

Abstract:

In this article it will be analyzed words that have either not been subject to etymological analyses at all or have only been dealt with insufficiently and where it can make a new contribution regarding the understanding of the etymology of those. The words in question are chosen from the Anatolian dialect or Standard-Turkish and are the following: balavurt, bcr, eil, garamsa (lames), lenza, marsık and suhra.

Key Words: *Etymology, loanwords, balavurt, bcr, eil, garamsa (lames), lenza, marsık, suhra.*

A. Giriş

Türkiye ağızlarındaki Gürcüce dnlemeler üzerine çalışırken, Türkçenin Doğu Karadeniz ağızlarıyla Grccenin yerel ağızları arasında bazı ortak kelimeler dikkatimi çekti. Bunlardan daha önce etimolojik analizleri yapılmadı-

* Araştırmacı-yazar, İstanbul, irfancagatay@hotmail.com

ğını tahmin ettiğim ve kullanım alanları da nispeten geniş olan bazılarını, bu yazıda ele almaya çalışacağım. Bunu yaparken, öncelikle kelimelerin Türkçe-deki anlamsal çerçevelerini çizmeyi ve yayılma alanlarını belirlemeyi deneyeceğim. Sonraki aşamada kaynak dildeki şeklini ve anlamını tanımlayıp, kelimeyi tartışarak, en sonunda çevre dillerde tespit ettiğim biçimlerini de vererek önerimi sunmuş olacağım.

B. İnceleme

1. balavurt: Hakkında bir etimoloji çalışması yapılmamış ilk sözcüğümüz, *Derleme Sözlüğü*'nde Anadolu'nun birbirinden farklı bölgelerinden derlenen *balavurt* kelimesidir: *balavurt* (*Şiran-Gümüşhane) “söz ve hareketleri kaba olan (kimse)” (DS C II, 500a), *halavurt* (*Çerkeş-Çankırı) “kaba adam” (DS C VII, 2257b), *bolavurt* (Yukarıdinek *Şarkikaraağaç-Isparta) “ölçüsüz konuşan, rastgele atıp tutan” (DS C II, 734b), *bolavurt* (Göre-Nevşehir) “geveze” (DS C XII, 4462b), *belevürt* (Uluşiran *Şiran-Gümüşhane) “şekilsiz, korkunç (göz hakkında)” [*belevürt* (Tavusker *Oltu-Erzurum) “ölçüp karşılaştırma” (DS C II, 616a), *başavut* (Limos, Kıbrıs) “geveze” (DS C II, 553b)].

Kelimenin kökeni Sırp-Hırvat dilindeki балавурда *balavurda* “katılmış sümük; toplum değerlerinden uzaklaşmış genç insan” (Bjeletić vd. 2006, C II, s. 118) sözüdür.

Kelime, Sırpça *balav* “sümük, salya” ile *pejorative affix* olarak tanımlanan *-urdija* eklerinden oluşmaktadır (Jovanović 2014: s. 224). Hırvatçada da *bala*, *bale* “snivel, drivel, vulg. snot”, *balav* “sniveling, driveling, slaverling, dribbling, whit a running nose/mouth, snot-nosed; vulg. snotty” ve *balavac* “(young) whipper-snapper, snot-nosed kid, young/little squirt, wet-nose, snot-nose; pub, fledgeling, sprig, (mere) boy, schoolboy...”, *balavadija*, *balavurdija* “whipper-snappers, young/small fry” demektir ve başka türevler de söz konusudur (Bujas 1999: s. 68). Aynı şekilde kelimeye Boşnakçada *balavadija*, *balavurdija* “young, immature people” (Mulasmajic 2011: s. 20a) şeklinde de rastlıyoruz. MULASMAJIC, avam dilinde kullanılan *bala* “snot”, *balavac* “1. young, immature male; 2. sniveler”, *balavander* “young, immature male”, *balavica* “young, immature female”, *balaviti* “1. to snivel; 2. to talk nonsense” gibi kelimeleri de bildirmektedir.

balavurtun argo bir deyim olarak Balkanlardan Anadolu'ya taşındığı anlaşıyor. Türkçeden Lazcaya da *palavurdi* “ahlaki değerlerini, öz kültürünü yitirmiş, aslından uzaklaşmış, yozlaşmış kişi; serseri” (Aleksiva vd. 2007: s. 811b) girdiği görülüyor.

2. bücür: Türk Dil Kurumunun sözlüğünde “1. Ufak tefek ve kısa boylu (kimse), 2. Yeterli bilgi ve deneyime sahip olmayan” (TS 422a) olarak tanım-

lanan *bücür* ve orada yer almasa da halk ağzında yaygın olarak kullanılan ve *bücür*'ün diminutif biçimi olduğu anlaşılan *bücürük*, *bıcırık* kelimeleri köken itibarıyla Ermenice olmalıdır: պուճուր *puçur* “1. (informal) small, little; 2. (informal) younger”. Ermenice kelimenin diminutifi պուճուրիկ *puçurik*’dir (Açarean 1913: s. 925a).

DANKOFF, ortak bir etimolojik geçmişe dayandığı anlaşılan *bicik* (Artvin), *bicilik* (Çorum, Gümüşhane, Erzurum, Erzincan) “küçük, ufak tefek” (DS c. II: 682a) ve Gümüşhane’de derlenen *bıcık*, *bıcıcık*, *bıcılık* “little, very little” kelimelerini Ermenice պճիկ *pçlik* պիճիկ *piçilik* “little” ile ilişkilendirmiştir (Dankoff 1995: #627).

NİŞANYAN, Türkçede *bücür* kelimesinin tespit edebildiği en eski kaynak olarak Ahmet Vefik Paşa’nın *Lugat-ı Osmanî* (1876) adlı eserini bildirmektedir (Nişanyan 2009: 84b). Kelime Gürcücenin Kartli olarak adlandırılan Tiflis bölgesi argosuna Ermenice bir kelime olarak girmiştir: թյճյւր *puçur*; թյճյւրո *puçuri* ve թյճյւրս *puçura* “kısa boylu, güdük, бүcür”. Halk ağzında bilinmesine rağmen¹ Gürcüce sözlüklerde kelimeyi bulamadık. Ermenice bir seslenme şekli olarak kabul edildiği için sözlüklere alınmamış olmalıdır. Kelimeye Lazcada da rastlanmaktadır: *puçuri* “(meyve, sebze) cılız ya da gelişmemiş; salatalığın yenmeyen dip tarafı; gelişmemiş (uzuv); kısa boylu, бүcür” (Aleksiva vd. 2007: s. 824a).

3. çeçil: Standart Türkçenin sözlüklerinde yer almasa da *çeçil* ya da *çeçil peynir* Erzurum-Kars dolaylarına özgü bir peynir türü olarak herkes tarafından bilinir. Kelime, mahalli sözlük ve kelime derleme çalışmalarında kayıt altına alınmıştır: *çeçil* (Merzifon-Amasya; Şavşat; Bayburt; Iğdır; Kars; Erzurum) “yağı alınmış süttten yapılan peynir” (DS C III: s. 1105a), *çeçil* (Iğdır) “peynir lifleri: *Çeçili derilere koyup apardılar.*” (DS C XII: s. 4476b), *çeşil* (Kars) “yağsız peynir” (Zanaat Terimleri Sözlüğü 1976: s. 39), *çeçil* “yağsız süttten yapılan ipliksi peynir” (Pehlivan 1993: s. 250), *çeçil* “tel peynir” (Torun 2012: S. 20, s. 35a).

TIETZE *Zanaat Terimleri Sözlüğü*’nden *çeçil* ve *çeşil* şekillerini verdikten sonra kelimenin menşeinin bilinmediğini aktarır (Tietze 2002: s. 486b; Tietze 1982: #46). CANGIDZE, Gürcüceden ödünçlenen kelimeler içerisinde *çeçil*’i anmaz. BLÄSING de “Hani Peynir! Kuzey-Doğu Anadolu’daki Geleneksel Sütçülük-Peynircilik İle İlgili Terminolojiden Birkaç Örnek” başlıklı peynir adları üzerine hazırladığı, yayımlanmamış çalışmasında *çeçil*’i isklamış olmalıdır.

1 Bir futbol haberinde kelime şöyle geçmekte: *Sportuli direktors Horst Heldts puçura uçodes (Heldti 169 santimefri simaylisaa)* “Spor direktörü Horst Heldt’e *puçura* deniyor (Heldt 169 santimetre uzunluğundadır)”. <http://www.bet.com.ge/?id=47637> Son erişim tarihi: 01.06.2017 23:33

çeçil, Gürcüce *čeč-* “ditmek, (yünü) taramak”² anlamındaki fiile *-il* geçmiş zaman partisip ekinin getirilmesiyle oluşturulan bir türev olup anlamı “didilmiş, taranmış (yün)”dür (KEGL s. 203: 531). Bu anlamından başka Gürcüce-nin diyalektlerinde bir peynir türü olarak kayda alınmıştır: *ჩეჩილი-ო* (*çveçel-i*) *čeçil-i* (*qvel-i*)³ (Ahıska ağzı) “inek sütünden yapılan yöresel bir peynir, uzun iplikler gibi katlanır ve saç gibi püskülendir, düşük kaliteli bir peynirdir” (Yloni 1984: s. 653; Zedginidze 2014: s. 312). NİZARADZE’den bu peynirin Acara bölgesinde *ჩეჩილი-ო* *čeçil-i* adıyla bilindiğini öğreniyoruz (Nizara-dze 1971: s. 403b). Gürcü dilinde peynirin tel tel olması durumu *იჭეჭება* *ičečeba* fiiliyle ifade edilir (Tschenkéli 1965: C III, s. 1927b).

Kelime Gürcüceden Ermeniceye de girmiştir: *չեչիլ պանիր* *č’eč’il panir* “bir tür peynir” (Ağayan 1976: s. 1160). Rusça sahasında, Sovyet Birliği döneminde Ermenilere has bir peynir türü olarak *чечил* *çeçil* adıyla tanınmıştır.⁴ Özellikle Amerika’da Ermeni mutfağının bir ürünü olarak marketlerde *chec-hil cheese* adıyla satılır.

4. garamsa (lames): *Derleme Sözlüğü*’nün Trabzon dolaylarını bildirdiği *lames* (*Maçka-Trabzon, Zigana *Kelkit-Gümüşhane) “içine sebze konularak pişirilmiş pide” (DS C IX: s. 3062a), *lemis* (Çorum, Trabzon, Uluşiran *Şi-ran-Gümüşhane) “içine ispanak, peynir, patates, kıyma konulup katlanmış yufka” (DS C IX: s. 3072a), başka kaynaklar tarafından da kayıt altına alınmıştır. EMİROĞLU kelimeyi Maçka’da *lames* “sebze yemek. *Lamesli pide*: pazı, ispanak vb. katılarak yapılan pide” (Emiroğlu 1989: s. 170b) şeklinde açıklıyor. Hasan KALYONCU, kelimenin Tonya’da *lames* “çeşitli otlarla mısır ununu karıştırarak yapılan ekmek” (Kalyoncu 2001: s. 96) şeklinde kullandığını bildiriyor.

lames kelimesi yine *Derleme Sözlüğü*’nde yer alan *garamsa* (Gündoğdu, Rize), *garamsal* (Rize) “maydanoz” (DS C VI: s. 1920a) ile aynı kökene sahiptir. İkincisine Rize’nin Pazar ilçesinin eski adı Çingit (Uğrak) olan Hemşin köyünde *garamca* “bir çeşit maydanoz” şeklinde tespit edilmiştir.

Trabzon Rumcasındaki *γάραμσο(v)* *gárampso(n)*, *γάραμσο(v)* *gáramso(n)* “maydanoz” yukarıda saydığımız Türkçe kelimeler için ortak köken olmakla birlikte ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ kelime kökünün, aslında Yunanca açısından belirsiz olduğunu aktarır (Papadopoulos 1958-61: s. 216a).

Kelime Lazcaya da girmiştir: *ğalamso* (Atn.), *ğaramso* (Xop.), *ğramso* (Xop.) “maydanoz” (Aleksiva vd. 2007: s. 327b). Ardeşen Lazcasında kullanılan *yamesoni* “sebze mısır ekmeği” de tıpkı *lames* gibi bir türevdir (*ya-*

2 Şimdiki zamandaki çekimi *çeçavs* “tarıyor, didiyor”.

3 Gürcüce *qveli* “peynir” demektir, *čeçili qveli* ise “didilmiş peynir” anlamına gelir.

4 ESBE “Чиль” maddesi, C XXXVIIIa, 1903, s. 837-838.

mes-oni “*yames-li*” demektir ve tam olarak Maçka’daki *lames-li* kelimesiyle örtüşmektedir).

İçine biraz da hamsi katılarak yapılan sebzeli mısır ekmeğine Hemşinliler de *zerzavatli* demektedirler.

Modern Yunancada γ harfi *e* ve *i* vokallerinden önce gelirse palatal /j/, diğer vokallerden önceyse velar /ɣ/ sesini göstermek için kullanılmaktadır. Her iki sesin de Türkçede birebir karşılığı yoktur. Bu yüzden Türkçede *l* (< *y*) ve *g*’li şekiller ortaya çıkmıştır. *l* > *y* benzeri değişim için güzel bir örnek olarak (Farsça یاد آست *yād ast* “aklımda!” >) *lades* kelimesi gösterilebilir.

5. lenza: Özellikle Karadeniz bölgesinde kullanıldığı anlaşılan *lence*, *lençe*, *lenza*, *lenze* kelimesi de ilginç bir serüvene sahiptir. *lence* (Kastamonu), *lenza* (Haşara-Gümüşhane), *lenze* (İnebeyli * Karamürsel-Kocaeli) “küçük çekül” *lençaya almak*, *lensaya almak* (*Maçka-Trabzon) “sorguya çekmek, azarlayıp hırpalamak”, *lemza* (Şumnu *Gönen-Balıkesir; İliye *Mudurnu-Bolu; Erzurum) “gökkuşağı” (DS IX: s. 3072b) şeklinde kayda geçen kelime, garip bir şekilde Rize-Güneyce’de *lenga* “küçük çekül” olarak kayıtlıdır. Bunu *DS*’de sıkça rastlanan yazım hatalarından biri olarak değerlendiriyorum.

EMİROĞLU, *Maçka Etimolojik Sözlüğü*’nde kelimeyi *lensa* “marangoz şakülü” olarak anmakta *DS*’deki biçimleri verdikten sonra, bazı alakasız kelimeleri de sayarak Yunanca-İtalyanca-Farsça arasında gidip gelmektedir: “Farsça *lenge* bir çiftin teki ve dengin bir yanı, *lenge* topal, aksak, *lenger* gemi demiri, Azericede Farsçadan *lenge salmak* alıkoymak, durdurmak demektir. Venedik italyancasında ise *lanza* sırik anlamındadır. Yunancaya *lantsa*, Türkçeye *lân-sa*, *lânse* biçimlerinde geçmiştir, kuntrata yelkeninin direği anlamındadır. Maçka’daki *lensa-lença-lentsa-lanza* sesi Yunanca-İtalyancayı çağrıştırmaktaysa da “şakül”ün direğe veya gemi demirine benzetilmesi söz konusu demektir, Anadolu’da kullanılan *g*’li biçimler de Farsçaya yakındır.” (Emiroğlu 1989: s. 172b).

EMİROĞLU, *Derleme Sözlüğü*’nde de yer alan *lensaya almak* “azarlamak, sorguya çekmek” deyimini de inceleyerek deyimde geçen *lensa* kelimesinin “şakül” anlamında olduğunu bildirir: “*lensa* ‘marangoz şakülü’ olduğuna göre *lensaya almak* ‘doğruluğunu ölçmek, ayarlamak’tan anlam genişlemesine uğramıştır.” (Emiroğlu 1989: s. 172B).

Kelime Gürcüenin Guria diyalektine de geçmiştir: ლენზა *lenza* “marangozların ölçü için kullandıkları ince iplik” (Vlonți 1984: s. 329a).

Kelime Lazcaya ise *lemza*, *lemža*, *lemža*, *lenža* “kendir lifi; kendir kumasından dokunan bir tür kısa kollu gömlek; çekül ipi” şeklinde geçmiştir. (Aleksiva vd. 2007: s. 427)

Kelimenin kökeni İtalyancadır: *lenza* “keten, ipek, at kılı vb. malzemeden yapılmış, balık avlamak için kullanılan sicim, misina”. İtalyancanın bölgesel ağızlarında buna paralel anlamlarda kullanılmaktadır: “1. Keten bant, şerit; keten bez, 2. Olta, misina, 3. Tersanelerde kullanılan  ek l, 4. Gemilerde ucunda kanca bulunan bir tür vinç, 5. (mecaz) Kurnaz kişi”⁵. Kelime Latince *lint us* sözünün dişili olup *lintea* “keten, ketenden yapılmış” anlamında bir sıfattır. Bu da Latince *lint um* “a linen cloth; linen, a sail, a girdle, a curtain, stuff, cloth” isminden türemiştir (Lewis & Short 1879: s. 1069a). Aynı kökten Katalanca *llens* “keten şerit”, İspanyolca *lienzo*, Portekizce *len o* “kumaş, mendil”, Fransızca *linge* “keten kumaş, bez” kelimeleri de türemiştir. Kelimenin nihai kaynağı Latince *linum* “keten” köküdür (Pianigiani 1907, C I: s. 750b).

6. marsık: Standart Türkçede kullanılan *marsık* kelimesini TDK şu şekilde açıklamıştır: “1. Yapılırken iyice yakılmadığından duman ve koku vererek yandığı için baş ağrısı yapan odun kömürü: *Mangalın üstünde bir boru, marsık kokusu dar sokağı doldurmuş*. S. F. Abasıyanık. 2. *sf. mec.* Zayıf ve teni koyu renkte olan” (TS: s. 1628b). NIŞANYAN tespit edebildiği en eski kullanım olarak Ahmet Vefik Paşa’nın *Lugat-ı Osman * (1876) adlı eserini vermektedir (Nişanyan 2009: s. 389b). *Derleme Sözlüğü*’nde ve *Tarama Sözlüğü*’nde bulunmamaktadır. EMIROĞLU, *marsuk* “Bt n yle kömür olmamış, yarı yanmış odun. Mecaz olarak esmer, zayıf kimse” (Emiroğlu 1989: s. 178a)  rneğini veriyor ancak muhtemeldir ki bu şekil, Trabzon ağzına İstanbul Türkçesinden geçmiştir.

Yapılan çalışmalarda kelimenin etimolojisinin bilinmediği belirtilmiş (R s nen 1969: s. 328b; Eren 1999: s. 288b; Nişanyan 2009; s. 389b).

Kelime Ermenice  dn lu *acux* “kömür” (< eski Ermenice  dn lu *acul* “soot”) ile ilişkili olmalıdır. Ancak Ermenicede kelimenin **macux* ya da buna benzer bir biçimine rastlanamamaktadır. İlginç bir şekilde Lazca *marşuxi* [IPA *mar uxi*] “yapılırken iyice yakılmadığından duman ve koku vererek yandığı için baş ağrısı yapan odun kömürü” kelimesi Yalova’da konuşulan yerel Lazca ağzında yaygındır. İstanbul’un odun kömürü ihtiyacını karşılayan bu bölgede, odun kömürü üretimi eskisi kadar yaygın olmasa da, ormancılık h len y re insanları için ana geçim kaynağıdır.

Ermenice ile Türkçe arasında ara biçimi sağladığını varsayabildiğimiz Lazca *marşuxi* de kelime başındaki *m* sebebiyle Lazca açısından da açıklanmaya muhtaç bir biçimdir. Bununla birlikte aynı fonolojik geçmişe sahip başka bir kelime, bize bir karşılaştırma imk nı sunmaktadır.

5 <http://www.treccani.it/vocabolario/lenza/> Son erişim tarihi: 01.06.2017 23:33

Ermeniceden Lazcaya erken dönem bir alıntı olan աբջութիւն *arjmelu* “yaban arısı” (< *arj* “ayı” + *melu* “arı”) kelimesinin günümüz Lazca ve Megrelcesindeki diyalektolojik biçimleri şu şekildedir: Megrelce: *mažirğia*, *mažərğia*, *maržuxi*, Lazca: *ažirğe*, *ažiğe* (Hopa), *ažirğa* (Borçka), *ažuğe* (Arhavi), *mažuvre* (Fındıklı), *mažupxe* (Pazar), *mažopxe* (Ardeşen), *mažurğe*, *mažuğe* (Marr 1910, s. 128) “yabanarısı, *Vespula*” (Aleksiva vd. 2007: s. 449b).

Şu hâlde *a* ile başlayan Ermenice *arjmelu* kelimesinin Lazca ve Megrelceye geçerken önde bir *m* sesiyle genişlediği söylenebilir. Makalemizin konusu olan *acux* için de aynı iddiada bulunabiliriz. Fakat her halükarda kelimenin Türkçeye Lazca vasıtasıyla geçtiğini kabul etmemiz gerekir.

Bu arada aynı kelimenin eski Ermeniceden Lazcaya erken dönemde geçmiş farklı bir biçiminin daha bulunduğunu hatırlatalım: *mžola* “is, kurum” (Aleksiva vd. 2007: s. 584b) < Eski Ermenice ածուղ *acul* “soot” (Ačařean 1926-1935: s. 102b).

Kelimenin Türkçeden Lazcaya doğru bir ödünçleme olduğunu ileri sürecekler olabilir. Ancak bu fonolojik olarak imkânsız görünmektedir. Kaldı ki Türkçe *marsık* biçimi, tam da Lazcada beklenilecek şekilde *marsıği* “leş kargası” şeklinde kullanılmaktadır (Aleksiva vd. 2007: s. 446a).

7. suhra: Anadolu ağızlarında yaygın olarak kullanılmasına rağmen *suhra* kelimesi ve eş biçimleri gerek TIETZE’nin gerekse STACHOWSKI’nin Arapça ve Farsça alıntılar üzerine yaptıkları çalışmalarda anılmamaktadır. *Derleme Sözlüğü*’ne bakılırsa kelime daha çok Doğu Anadolu’da yayılmıştır: *suhra* (Gâvurdağı *Osmaniye-Adana; *Yusufeli-Artvin), *sukra* (Adana) “bir kimseye ücretsiz ve zorla gördürülen iş” (DS C X: s. 3689b), *surha* (Kütahya; *Kemah-Erzincan; *Ağın-Elazığ; *Hozat-Tunceli; Malatya) “angarya: *Surha iş yarım olur.*” (DS C X: s. 3698b), *sohra* (Çayağzı *Şavşat-Artvin), *suhra*, *suhrara* (Diyarbakır; Kerkük), *surha* (Kars) “ücretsiz yapılan iş, angarya: *Elimiz sokradan kurtulmiyerki kendi işimizi göralım.*” (DS C XII: s. 4701a), *sohra* (Yavuz *Şavşat-Artvin; *Reyhanlı ve Amik Ovası Türkmenleri Reyhanlı-Hatay) “ücretsiz yaptırılan iş, angarya” (DS C X: s. 3657a).

Belli ki *suhra* kelimesi Arapçadan ödünçlenmiştir: سخره *suhra* “*He constrained him, or compelled him, namely, a servant, or a beast, to do what he [the later] did not desire, or to work, without recompense, or hire, or wages, and without price...*” (Lane, Book I, Part 4: s. 1324a). Farsçaya da geçmiştir: سخره *suhra* “whatever is done gratis, either from courtesy or compulsion; a ship, or cattle, pressed into the king’s service without freight or hire” (Steingass 1892: s. 661).

İran'ın Tiflis'i iŐgal d nemine ait XI. y zyıla ait bir belgede      r *suxra* kelimesinin "y k ml l k" anlamında G rc ceye girdiği g r lmektedir (GabaŐvili 1958: s. 169). G n m zde standart G rc cede d Őm Ő olan kelime  avaxeti (Ahılkelek b lgesi) ve Acara ağızlarında kullanılmaktadır:      r *soxra* "yükümlülük, görev; bir iŐi gönülsüzce, zorla yapma" (Zedginidze 2014: s. 271;  lon  1984: s. 499a; NiŐaradze 1971: s. 323a). Lazcaya da girmiştir *soxra* "kisa süreli imece" (Aleksiva vd. 2007: s. 842b).

3. Sonuç

MenŐeleri Balkanlar, Arap coğrafyası, Avrupa ve Kafkaslar olan bu yedi kelime Anadolu ağızlarının kelime hazinesindeki kökensel çeŐitliliĐe güzel bir örnek teŐkil etmektedir. Bununla birlikte i  dinamikler, yerel ürünlerin ekonomiye katılmasıyla birlikte yöresel kelimelerin de standart dilde tedavüle girmesi gibi bazı olguları da bu kelimelerden takip edebilmekteyiz.

Kaynakça

- A AREAN, Hra 'eay, *Hayer n armatakan bararan*, Erevan 1926-1935.
- A AREAN, Hra 'eay, *Hayer n gawaşakan bararan*, Tiflis 1913.
- AGAYAN,  duard Bagrati, «*Hayastan*» *Hratarak 'ut'yun*, Erevan 1976.
- ALEKSIVA, İrfan & UZUNHASANOĞLU, Hasan & BUCAKLIŐI, İsmail Avcı, *Didi Nenapuan, Lazca - Türkçe, Türkçe Lazca Sözlük*, İstanbul 2007.
- BJELETI , Marta & ĐOKI , Maja & LOMA, Aleksandar & PETROVI , SneŐana & VLAJI -POPOVI , Jasna & VU KOVI , Marija, *EtimoloŐki Re nik Srpskog Jezika*, C 2, Belgrade 2006.
- BLASING, Uwe, "Hani Peynir! Kuzey-Doğu Anadolu'daki Geleneksel S t c l k-Peynircilik İle İlgili Terminolojiden Birkaç  rnek", (YayımlanmamıŐtır).
- BUJAS,  eljko, *Veliki Hrvatsko-Engleski Rjecnik*, Zagreb 1999.
- CANGIDZE, Venera, "Kartuli Leksika Turkuli Enis DialektebŐi", *Macne, Enisa da LiŐeraturis Seria*, N  2, Tbilisi 1980, s. 95-104.
- CANGIDZE, Venera, "Anadolu Türk AĞızlarında Gürcüce Sözler (Türkiye'de Halk AĞızından Derleme Sözlüğü'ne Göre)", *Journal of Turkish Studies (Türklük Bilgisi AraŐtırmaları)*, Sayı 6, Washington, D.C. 1982, s. 45-52.
- CANGIDZE, Venera, "Kartuli SubŐrat li Leksika Artvin-ŐavŐat-ArřanuŐ-Arřaanis Turkul MeťvelebaŐi" *AĐmosavluri Pilologia*, N  5, Tbilisi 1983, s. 81-87.
- DANKOFF, Robert, *Armenian Loanwords in Turkish*, Wiesbaden, 1995.
- DS: *Türkiye'de Halk AĞızından Derleme Sözlüğü*, C 1-12, 2. Baskı, Ankara, 1993.
- EMIROĞLU, Kudret, *Trabzon-Maçka Etimoloji Sözlüğü*, Ankara, 1989.
- EREN, Hasan, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, 2. Baskı, Ankara, 1999.
- ESBE: *Entsiklopedi eskiy slovar' Brokgauza i Efrona*, C XXXVIIIa, St. Petersburg, 1903.
- GABAŐVILI, V., *Kartuli peodaluri  qobileba XVI – XVII SauŐuneebŐi*, Tbilisi, 1958.
-  LON , Al., *Kartuli  ilo-tkmata siťqvis  ona*, Tbilisi, 1984.

- JOVANOVIĆ, Vladimir Ž., “Morphological Means of Expressing Value judgment in English and Serbian” *Values across Cultures*, Cambridge, s. 213-231, 2014.
- KALYONCU, Hasan, *Trabzon-Tonya Ağzının Dilbilgisel Özellikleri ve Tonya Sözlüğü*, Tonya, 2001.
- KEGL: *Kartuli enis ganmarṭebiti leksiḱoni*, Erttomeuli, Redaktori Arn. Čikobava, M. Čabašvili, Tbilisi, 1986.
- LANE, Edward William, *An Arabic-English Lexicon*, London, 1863.
- LEWIS, Charlton T. & SHORT, Charles, *A Latin Dictionary*, Oxford, 1879.
- MARR, Nikolay, *Grammatika čanskago (lazskago) jazyka s xrestomatijeju i slovarem (materialy po jafetičeskomu jazykoznaniju)*, St. Petersburg, 1910.
- MULASMAJIC, Nusret, *Bosnian-English Dictionary, Turcisms, Colloquialisms, Islamic Words and Expressions*, Bloomington, 2011.
- NIŞANYAN, Sevan, *Sözlerin Soyağacı, Çağdaş Türkçenin Etimolojik Sözlüğü*, 4. Baskı, İstanbul, 2009.
- NIŽARADZE, Š., *Kartuli enis Açaruli dialekti, leksiḱa*, Batumi, 1971.
- PAPADÓPOULOS, Anthimos Antōniou, *Istorikón lexikón tēs pontikēs dialéktou*, Athēna, 1958-61.
- PEHLIVAN, Sevgi Şenol, *Artvin - Ardauç Ağzından Derlemeler (İnceleme, Derlemeler, Sözlük)*, Bursa, 1993.
- PIANIGIANI, Ottorino, *Vocabolario Etimologico della Lingua Italiana*, C I, Roma-Milano, 1907.
- RÄSÄNEN, Martti, *Versuch eines etymologischen Wörterbuchs der Türk Sprachen*, Helsinki, 1969.
- STACHOWSKI, Stanisław, *Osmanlı Türkçesinde Yeni Farsça Alıntular Sözlüğü*, İstanbul, 1998.
- STEINGASS, F., *A Comprehensive Persian - English Dictionary*, Lebanon, First Edition, 1892, New Reprint, 1998.
- TIETZE, Andreas, “Die Zusammensetzung des gewerblichen Wortschatzes in der Provinz Kars”, *Zeitschrift für Balkanologie*, XVII/1, s. 159-215, 1982.
- TIETZE, Andreas, *Tarihî ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugatı*, C I, İstanbul-Wien, 2002.
- TORUN, Hasan, “Ahıska-Şavşat Ağzından Derlemeler”, *Bizim Ahıska*, S. 17 s. 36-37; S. 18 s. 36-37; S. 20 34-35; 2011, S. 22 s. 40-42; S. 23 s. 45-47; S. 24 s. 24-27; 2012, S. 25 s. 41-43; S. 26 s. 34-35; S. 27 s. 31-34; S. 28 s. 31-33, İstanbul, 2010.
- TS: *Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu Yayınları, 11. Baskı, Ankara, 2011.
- Zanaat Terimleri Sözlüğü*, Ankara, 1976.
- ZEDGINIDZE, Giorgi, *Şavaxuri leksiḱoni*, Tbilisi, 2014.
- TSCHEKÉLI, Kita, *Georgisch-Deutsches Wörterbuch*, C I-III, Zürich, 1965.

